

BIBLICKÉ KOMENTÁRE K LITURGICKÝM ČÍTANIAM

III. veľkonočná nedeľa

10. apríla 2016

Ako poznamenáva apoštolská exhortácia *Verbum Domini* liturgia je prvým a privilegovaným miestom čítania Svätého písma. Ona je „prostredím, v ktorom Boh ku nám hovorí v prítomnosti nášho života, hovorí dnes k svojmu ľudu, ktorý ho počúva a mu odpovedá“ (VD 52). Preto pápež Benedikt XVI. povzbudzuje „pastierov Cirkvi a pastoračných asistentov, aby sa svojím pôsobením pričínili o to, aby všetci veriaci boli vychovávaní zakúšať hlboký zmysel Božieho slova, ktoré sa počas roka podáva v liturgii“ (VD 53).

Pastoračná skúsenosť mnohých kňazov potvrdzuje, že liturgia je pre niektorých kresťanov dokonca jediným miestom stretnutia s Božím slovom. Preto dôstojné slávenie Bohoslužby slova, ktorej organickou súčasťou je homília má kľúčový význam pre život kresťanov vo svetle Slova.

Najnovšie Homiletické direktórium z r. 2015 (čl. 26) zvyrazňuje potrebu solídnej prípravy na homíliu, ktorá má zahŕňať štúdium, osobnú modlitbu, reflexiu a pastoračnú kreativitu. Odporúča sa kazateľovi nadviazať blízky osobný dialóg s Božím slovom prostredníctvom vlastného *Lectio divina*, ktoré pozostáva z čítania, meditácie, modlitby a kontemplácie (čl. 27). Aby táto stáročiami overená metóda čítania Božieho slova mohla priniesť plody a vyústiť do homílie, naplnenej mocou Božieho slova, musí sa vždy začať veľmi solídnym *lectio*, t.j. čítaním, ktoré skúma čo text znamená sám v sebe. Direktórium odporúča kazateľom, aby v tomto prvom kroku siahli po biblických komentároch, lexikónoch a iných odborných pomôckach, ktoré im môžu napomôcť pochopiť, aký historický, literárny a teologický význam je ukrytý v texte (čl. 29).

Preto sa Katolícke biblické dielo v spolupráci s viacerými slovenskými biblistami rozhodlo pripraviť pri príležitosti slávania Biblickej nedele, ktorý si každoročne Cirkev pripomína na III. veľkonočnú nedeľu, biblické komentáre k všetkým liturgickým čítaniam tejto nedele, aby tak napomohlo kňazom k dôstojnému sláveniu Eucharistie. Biblické komentáre majú primárne slúžiť ako pomôcka k príprave homílií kazateľom, aby mohli naozaj založiť svoje ohlasovanie na posolstve Božieho slova. Komentáre nie sú vytvorené ako homílie, alebo biblické katechézy, ale snažia sa vysvetliť základné literárne, historické a teologické kontexty daného biblického textu, aby sa tento stal zrozumiteľnejším a bližším. Komentáre môžu samozrejme poslúžiť všetkým veriacim pri ich súkromnom čítaní alebo vlastnej príprave na nedeľnú liturgiu, ako i v biblických krúžkoch.

PRVÉ ČÍTANIE

Skutky apoštolov – Sk 5, 27b-32. 40b-41

My sme toho svedkami aj Duch Svätý

Veľkňaz začal vyšetrovať apoštolov. Opýtal sa ich: „Nezakázali sme vám prísne učiť v tom mene?! A vy ste naplnili Jeruzalem svojím učením a chcete na nás uvaliť krv toho človeka.“ Peter a apoštoli odpovedali: „Boha treba viac poslúchať ako ľudí. Boh našich otcov vzkriesil Ježiša, ktorého ste vy zavesili na drevo a zavraždili. Jeho Boh svojou pravickou povýšil za Vládcu a Spasiteľa, aby daroval Izraelu pokánie a odpustenie hriechov. A my sme toho svedkami aj Duch Svätý, ktorého Boh dal tým, čo ho poslúchajú.“

Apoštolom potom prikázali, že nesmú hovoriť v Ježišovom mene, a prepustili ich. A oni odchádzali z veľrady natešení, že boli uznaní za hodných znášať potupu pre toto meno.

Biblický komentár

UČENÍCI PRED SYNEDRIOM (SK 5,27B-32.40B-41)

VŠEOBECNÝ ÚVOD

V 2 Tim 4,2 je Timotej povzbudzovaný ohlasovať slovo vo vhodnom aj nevhodnom čase. Slová tohto povzbudenia veľmi dobre korešpondujú s udalosťami opísanými v Skutkoch apoštolov, ktoré nám približujú život prvého kresťanského spoločenstva v Jeruzaleme. Rozprávanie Skutkov apoštolov nám predstaví idylický obraz prvej komunity kresťanov, no rovnako nás nechá vstúpiť do úplne inej atmosféry, ktorá je poznačená žiarlivosťou, zlobou, väznením a výsluchom. Úryvok Písma určený na dnešnú nedeľu je časťou väčšieho celku (5,17-42), v ktorom na scénu už druhýkrát prichádza proces pred židovskou veľradou. Prvý raz sme o ňom čítali v 4. kapitole (vv. 1-22). Pozornému čitateľovi však neujde, že autor Skutkov vložil do rozprávania značné *crescendo*: pred veľradou už nie sú iba Peter a Ján (4,13), ale všetci apoštoli (5,18); začudovanie veľrady (4,13) sa mení na vôľu zabiť apoštolov (5,33); postrašenie (4,21) nahrádza potrestanie zbitím (5,40). Atmosféra je ťažšia. Väzenie a výsluch sú však prelínané zásahmi, a to zásahom Pánovho anjela a farizeja Gamaliela.

ŠTRUKTÚRA TEXTU V ŠIRŠOM KONTEXTE

Prológ (5,17-18):	Nové zadržanie a väzenie
Prvé dejstvo (5,19-26):	Zmiznutie väzňov
19-21a	Zázračné vyslobodenie
21b-24	Zbytočné hľadanie väzňov
25-26	Zadržanie v chráme
Druhé dejstvo (5,27-40):	Predvedenie pred synedrium a vystúpenie Gamaliela
27-28	Obvinenie apoštolov z recidívy
29-32	Odpoveď apoštolov
33-34	Vystúpenie Gamaliela
35-39a	Gamalielova reč
39b-40	Prepustenie apoštolov
Epilóg (5,41-42)	Radosť v utrpení

VYSVETLENIE

Dnešné čítanie začína po tom, ako boli apoštoli zázračne vyslobodení anjelom z väzenia. Neboli oslobodení preto, aby utiekli, ale preto, aby boli poslaní späť do chrámu hlásať „všetky slová toho života“ (5,20). Tam sú znovu zadržaní a predvedení pred synedrium. Nedalo sa to predpokladať? Zázrak je oslobodením a zároveň aj provokáciou pre náboženské authority, ktoré apoštolov uväznili práve kvôli ohlasovaniu Ježiša. Ale môže niekto, kto spoznal Život, o ňom nehovoriť? Ohlasované sú slová, ktoré privádzajú k životu a do života.

Veľkňaz a ostatní, čo sú s ním, zvolajú veľradu, ale tí, ktorých majú predviesť, už stoja v chráme a učia ľud. Privedú ich teda nie z väzenia, ale z chrámu. Apoštoli sú obvinení z recidívy. Robia to, čo im bolo formálne zakázané robiť: hovoriť a učiť v Ježišovom mene (4,18). Na jednej strane je predstavený úspech ohlasovania, lebo celý Jeruzalem je naplnený „ich“ učením, ale na druhej strane tu máme obvinenie a pohrdanie, ba aj výčitku, v ktorej veľrada odmieta prijať zodpovednosť za smrť Ježiša (5,28).

Reč Petra a apoštolov je kompendiom katechézy, ktorá hovorí o Otcovi, Synovi a Duchu svätom a prináša jediný dôvod, jediný argument pre ich konanie: *poslušnosť Bohu*. Náboženská sloboda sa zakladá na poslušnosti Bohu, a to Bohu „našich otcov“. Apoštoli jasne definujú, že ide o Boha Izraela. V ohlasovanej kerigme je na prvom mieste zmŕtvychvstanie a až potom kríž. Pri smrti Ježiša sa viac nespomína spoluúčasť Rimanov (2,23; 3,13), ale iba zodpovednosť židovských autorít. Dôležitým prvkom ohlasovania je *iniciatíva Boha*. Boh je ten, kto vzkriesil Ježiša (v. 30), kto Ježiša povýšil (v.31), On daruje odpustenie (v. 33) a On sám dal Ducha svätého (v. 34). Ježiš je tu predstavený ako Pôvodca a Spasiteľ. Podobne aj v 3,15 apoštoli ohlasovali zabitie Pôvodcu života. Ak je veľrada konfrontovaná s týmito slovami, tak len preto, aby počuli, že Boh v Ježišovi ponúka obrátenie a odpustenie hriechov. Reakcia je však iná. Hnev a vôľa zabiť tých (v. 32), ktorí sú svedkami Života. V tejto udalosti

sa naplňajú Ježišove slová a výzvy, aby sa učenici nebáli, ak budú musieť svedčiť pred autoritami. Nemusia si pripravovať vopred svoju reč, ako sa budú brániť, čo hovoriť, lebo Duch svätý ich poučí, čo majú povedať (Lk 12,11-12; 21,12-13). Svedčiť znamená riskovať a niekedy riskovať všetko.

Ďalšiu časť rozprávania Skutkov apoštolov dnešné čítanie vynecháva. Aby sme pochopili koniec a zmenu rozhodnutia synedria, aspoň krátko ho spomeňme.

Farizej Gamaliel, ktorého Lukáš predstaví aj ako učiteľa Pavla a ktorého židovská Mishna spomína ako muža veľkej úcty, sa postaví a vezme pod kontrolu situáciu, kde hrozí, že rozhodnutie bude vedené emóciou hnevu. V prvej argumentácii predkladá dva prípady z dejín. Povstania Teudasa a Júdu Galilejského skončili po ich smrti rozprchnutím ich stúpencov. Upriami pozornosť na generáciu po „zakladateľovi“. V druhej časti reči to aplikuje na momentálnu situáciu a teologicky ju objasňuje. Alternatíva, o ktorej hovorí je zaujímavá aj z pohľadu štylistického. Prvá možnosť – to, že dielo je od ľudí a rozpadne sa – je formulovaná (spojkou *ean* a konjuktívom) ako možnosť hypotetická, zatiaľ čo druhá možnosť, teda že dielo je od Boha a preto ho nebudú môcť rozvrátiť – je formulovaná (spojkou *ei* a indikatívom) ako reálna podmienka. Na základe vyslobodenia z väzenia už čitateľ vie, že za dielom apoštolov stojí Boh. Členovia veľrady sa nechajú presvedčiť Gamalielom, ale apoštolov dajú zbičovať a opäť im prikážu nehovoriť v Ježišovom mene (5,41).

Záver dnešného čítania ako aj celej 5. kapitoly hovorí o radosi apoštolov. Paradoxne to nie je radosť, že boli prepustení na slobodu, ale radosť, že boli uznaní za hodných trpieť pre „toto meno“, pre Ježiša. Autor Skutkov používa zaujímavú formuláciu – rétorickú figúru *oxymoron* (spojenie protikladných pojmov) – „byť hodní“ a „znášať potupu / byť považovaní za nehodných“. Téma radosi v utrpení nie je neznámou v evanjeliách alebo v iných novozákonných textoch. V živote apoštolov sa uskutočňuje blahoslavenstvo „Blažení ste, ak vás budú ľudia nenávidieť, keď vás vylúčia spomedzi seba, potupia a ako zlo zavrhnú pre meno Syna človeka. Radujte sa v ten deň a jasajte, lebo máte hojnú odmenu v nebi“ (Lk 6,22-23; porov. aj Mt 5,11-12; 1 Pt 1,6; 4,13-14; Rim 5,3-5).

Ohlasovanie Slova pokračuje ďalej, tak ako to Ježiš zveril apoštolom, keď sa s nimi lúčil (Sk 1,8). Pokračuje v čase („každý deň“) a v priestore („v chráme i po domoch“), lebo ono samo má v sebe silu (porov. Sk 6,7; 12,24).

PODNETY K HOMÍLI

- Život kresťana ako jeho trojičný rozmer: putovanie s Ježišom k Otcovi v Duchu svätom.
- Iniciatíva Boha v živote kresťana. Dokonca aj obrátenie je darom Boha (v. 31).
- Život kresťana ako svedectvo a to aj v ťažkých okamihoch neprijatia, nepochopenia, prenasledovania, či zaznávania.
- Dozrievanie viery sa uskutočňuje v skúškach, v utrpení. Vnímanie ťažkostí a protirečení v živote viery ako „pozitívny moment rastu“.
- Radosť v utrpení ako autentickosť svedectva toho, že patríme Kristovi.

[Autorka: sr. Fides Iveta Strenková]

RESPONZÓRIOVÝ ŽALM

Kniha žalmov – Ž 30, 2+4. 5-6. 11-12a+13b

Refrén: Budem ťa, Pane, oslavovať, že si ma vyslobodil. alebo Aleluja.

**Budem ťa, Pane, oslavovať, že si ma vyslobodil *
a že si nedovolil, aby sa moji nepriatelia radovali nadou.
Pane, vyviedol si ma z ríše zosnulých, *
navrátil si mi život, aby som nezostúpil do hrobu. R.**

**Na harfe hrajte Pánovi, jeho svätí, *
vzdávajúce vd'aky jeho menu svätému.
Lebo len chvíľku trvá jeho hnev, *
ale celý život jeho láskavosť.
Podvečer je nám hosťom plač *
a radosť nad ránom. R.**

**Čuj, Pane a zmiluj sa nadou mnou; *
Pane, buď mi na pomoci.
Môj nárek si obrátil na tanec; *
Pane, Bože môj, naveky ťa chcem velebiť. R.**

Biblický komentár

ĎAKOVNÁ PIESEŇ ZA VYSLOBODENIE (Ž 30)

LITERÁRNY A TEMATICKÝ KONTEXT ŽALMU 30

Žalm 29 je centrálnym žalmom zbierky Žalmov 25–34. Prvé štyri z nich, t. j. Ž 25–28 možno nazvať *žalospevmi*, zväčša individuálnymi. Prosebný tón týchto žalmov uzatvára nečakane *chválospev* Žalm 29. Po ňom nasleduje skupina žalmov, ktorá sú zasa po stránke žánru *vd'akyvzdaním* – Ž 30–34.

Žalm 30 je teda prvý zo skupiny ďakovných individuálnych žalmov zo zbierky Ž 25–34. Osoba, ktorá sa nachádza v nebezpečenstve smrti (!), akoby viedla liturgiu vd'akyvzдания a nasledovnú slávnostnú hostinu pre všetkých prítomných. Medzi sláviacimi sa nachádza prirodzene skupina blízkych príbuzných. Túžba oslavovať a tešiť sa pretrvala v Izraeli aj do obdobia, keď už sa nedalo zúčastňovať na obetných hostinách a keď už obety boli nahradené modlitbami a piesňami (porov. Ž 40,7-8; 51,16-19). Odborníci mienia, že pôvodne spomínanej slávnostnej ceremónii predsedal nejaký putujúci Boží muž (porov. 1Sam 9), ale

neskôr jeho úlohu prevzali kňazské kruhy (Lv 7,11-12). V komunitách, čo bývali ďaleko od Jeruzalemského chrámu, ceremóniu organizovali pravdepodobne v kontexte synagogálnych liturgií (porov. Ž 9-10). Veľkou témou tejto ceremóniu bol *prechod z krízy*, začiatok novej etapy života a rehabilitovanie osoby, ktorá bola znevážená a utláčaná v rámci samotnej komunity.

Samotný Žalm 30 má viacero spoločných tém i s predchádzajúcimi žalospevmi i s nasledujúcimi vďakyvzdaniami. Motív Pánovej sily a pomoc je štandardný v Ž 28,7; 30,8 ako i v 31,3. Žalmista vie, že tieto vyjadrenia majú kredit v Pánovi, ktorý je Boh verný, milostivý a nápomocný (27,7; 28,7; 30,9-10; 31,22) a je pripravený počúvať každého, kto k nemu zavolá o pomoc (30,9.11; 31,23).

Čo však spája náš Žalm 30 s predchádzajúcim chválospevom Ž 29 je termín „sláva“ *kbd* (29,2.3.9; 30,13), ktorý sa následne vyskytuje až v Ž 49. Druhý motív, ktorá sa v prvej knihe žaltára (1–42) vyskytuje len v našich dvoch žalmoch je „tanec“ *chwl* (29,9; 30,12). Dve témy ako Božia „sláva“ a „tanec“ tých, čo ho oslavujú prepájajú kozmický svet s ľudským životom na zemi. V Ž 29,1 sú to Boží synovia, čo univerzálne za všetko stvorenie vzdávajú Bohu slávu, zatiaľ čo v našom Ž 30 je to sám modliaci sa človek (30,2-4.12-13)[2].

Samotný Žalm 30 ako väčšina žalmov vďakyvzdania má niektoré charakteristické časti: vďakyvzdanie Pánovi (vv. 2-4), pozvanie k adorácii (vv. 5-6), pripomienka nebezpečenstva a záchranu (vv. 7-9), priame slová modlitby v úzkosti (vv. 10-11) a záverečné rekapitulovanie a zvolanie slávy (vv. 12-13).

POZNÁMKY K TEXTU A TÉMAM ŽALMU

Nadpis žalmu (v. 1) pochádza z neskoršieho obdobia redakcie žalmu a predpokladá už obnovu chrámu. „Žalm. Pieseň pri posviacke chrámu. Dávidov.“ Súčasne navodzuje atmosféru prýštiacej radosti a vďačnosti.

Úvodné vďakyvzdanie PÁNOVI (vv. 2-4) „Budem ťa oslavovať“ pochádza z obetných modlitieb, ktoré sprevádzali obety zvierat (Ž 116,17). Teraz namiesto obiet sa venujú obetné piesne. Dôvod pochádza zo skúsenosti, že keď človek bol v nebezpečenstve, tak PÁN ho z neho vytiahol (*dlh*) ako vedro zo studne (v. 2a). Vďaka PÁNOVEJ pomoci však nepriateľovi splasla nádej na škodoradosť (v. 2b). Nasleduje príbeh o záchrane (vv. 3-4). Žalmista bol vyslobodený zo smrteľnej choroby, podobne ako kráľ Chizkiáš (Iz 38).

Jasajúci zachránený sa obracia k jeho spoločenstvu a **pozýva ich k adorácii** (vv. 5-6). Motív pozvania odôvodňuje dvomi prísloviami, že cieľ skúšky je očistiť, nie zmárniť. Veď ona, skúška (akoby výsledok PÁNOVHO hnevu) trvá len chvíľku, kým PÁNOVA dobrá vôľa (*racôn*) po celú večnosť (v. 6; porov. Iz 54,7-8). Obraz smútku a bolesti trvá len počas noci ako nepríjemný hosť; samotné ráno zasa je znakom nádeje.

Modliaci si **pripomína prežitú bolesť i vnútornú premenu**, bez čoho nemožno skutočne vzdávať vďaky (vv. 7-9). Začne tým, keď si namýšľal, že je neporaziteľný a nedotknuteľný (v. 7). Takýto sebavedomý postoj však je prvým krokom k pádu. Práve vo chvíli, keď si namýšľal, že je v bezpečí na posvätného miesta, začína vážna kríza. Boha mlčí a absentuje. Z domýšľavej istoty prechádza modliaci sa takmer automaticky do vnútorného strachu a úzkosti (v. 8). Tretiu časť spomienky tvorí nové rozhodnutie modliaceho – „budem volať... a budem hľadať milosť“, ktoré je pokorným vyznaním slabosti. Postoj sa zmenil ani

nie tak na pravdu o sebe, ale na pokorné a úpenlivé volanie k tomu, ktorý môže udrieť i uzdraviť (v. 9; Dt 32,39).

Žalmista vyznáva ako uvažoval v tej chvíli; predkladá svoje **priame slová modlitby v úzkosti** (vv. 10-11). Pyšný postoj ho priviedol pred pravdu, ktorá príde so smrťou „Aký úžitok by bol... keď zostúpim do priepasti?“ (v. 10). Samospád, do ktorého sa dostal by ho pozbavil chvály Pánovej vernosti. Pýtal sa sám seba či azda potom – v prachu – by chválil Pána a jeho pravdivosť? Preto, ani namyslená sebestačnosť a ani jej výsledok – pád do priepasti smrti by mu nedovolili chváliť Boha. Z takéhoto bohobojného postoja sa zrodí aj odvážne prosba o Pánovo zmilovanie a o PÁNOVU pomoc (v. 11). Strach zo sebazničenia, ale najmä viera v Božiu dobrú vôľu priviedli namysleného i zúfajúceho si k nádeji v Božiu pomoc.

Záverečné rekapitulovanie a zvolanie slávy (vv. 12-13). Záverečným rekapitulovaním svojej skúsenosti žalmista zdôrazňuje predovšetkým zmenu, ktorú vykonal v jeho živote PÁN. Hebrejskú pôvodinu by sme mohli preložiť následne: „Mne si **prevrátil môj smútok na tanec**, vyzliekol si ma z vrecoviny a opásal si ma radosťou, aby ťa sláva ospevovala a nikdy neutíchla“ (vv. 12-13a). Celú radu Božích zákrokov prospech žalmistu vidí samotný modliaci sa ako prejav Božej slávy. Všetko to Boh preto urobil, aby predovšetkým jeho sláva sa takto prejavila a ospevovala – tým, že zachraňuje toho, čo k nemu volá. Z tohto jediného dôvodu Božej dobrej vôle a moci zachrániť, žalmista chce sa pridať do harmónie s Božou slávou. Chce velebiť Boha a ďakovať mu za záchranu a za vyslobodenie z priepasti smrti.

MYŠLIENKY PRE HOMÍLIU

Či nie je namysleným postojom príliš stavať na vlastnej dobrej snahe? nevedie práve ona do závratného nebezpečenstva? Azda po dvoch týždňoch od Veľkej noci by sme mohli pamätať viac a viac na to, že záchrana pochádza od Zmŕtvychvstalého a neustále mu za ňu ďakovať – to bude naša chváloreč. Žalm 30 môže vhodne plynúť nielen z našich perí ako pieseň vďaky, ale môžem spočinúť v našom srdci ako Božia harmónia – Bohu jedinému sláva i vďaka za to, že nás vyslobodil.

[Autor: Blažej Štrba]

DRUHÉ ČÍTANIE

Zjavenie apoštola Jána – Zjv 5, 11-14

Hoden je Baránok, ktorý bol zabitý, prijať moc a bohatstvo

Ja, Ján, videl som a počul som hlas mnohých anjelov okolo trónu, bytostí a starcov. Boli ich myriady myriád a tisíce tisícov a volali mohutným hlasom: „Hoden je Baránok, ktorý bol zabitý, prijať moc, bohatstvo a múdrosť, silu, česť, slávu a dobrorečenie.“

A všetko tvorstvo na nebi, na zemi, pod zemou i na mori a všetko, čo je v nich, počul som volať: „Sediacemu na tróne a Baránkovi dobrorečenie a česť, sláva a moc na veky vekov.“

A štyri bytosti volali: „Amen.“ A starci padli a klaňali sa.

Biblický komentár

CHVÁLA BARÁNKA – PÁNA NAD ĽUDSKÝMI DEJINAMI (ZJV 5,11-14)

Úvod a literárny kontext

Druhé liturgické čítanie tvorí text z knihy Zjavenia Jána. Je to kniha ktorá vznikla v období prenasledovania kresťanov za cisára Domiciána. Jej literárny žáner – apokalypsa – znamená, že vízie obsiahnuté v tejto knihe nemajú ani tak zmysel predpovedí budúcnosti, ale predovšetkým charakter povzbudenia a útechy. Starozákonné i mimobiblické apokalypsy často predstavujú vízie, v ktorých do sveta – naplneného nepravosťou a hriechom, z ktorých pramení prenasledovanie – zasahuje Boh. Rovnako aj kniha Zjavenia obsahuje predovšetkým ubezpečenie, že do kolobehu dejín v istom momente zasiahne Pán svojou mocou a svet pretransformuje, premení. Apokalypsy sú charakteristické svojou tajomnou symbolickosťou a (zámernou) neurčitosťou. Nejde tu o presný opis budúcich eschatologických udalostí ale o presvedčenie nádeje.

Dnešné liturgické čítanie je v knihe Zjavenia súčasťou prvého cyklu vízií (Zjv 4,1-8,1). Tieto vízie sa začínajú cez štrbinu „*otvorených dverí na nebi*“ (4,1). To symbolizuje prameň svetla, ktorý osvetľuje vzbúrené dejiny ľudstva. Keď Ján počuje hlas: „*Vystúp sem a ukážem ti...*“ (4,1b), tak si vizionár začína uvedomovať, že ten, kto mal vo svojich rukách Cirkev (porov. Zjv 1-3), má v nich aj celú ľudskú históriu. Autor nevystupuje však do neba na to, aby uvidel nebo, ale aby pochopil zem a ľudskú históriu z nebeského uhla pohľadu.

Vízia, ktorú vidí, je víziou s výnimočným majestátom. Jej témou je vláda a moc, čo vyjadrujú motívy trónu a zapečatenej knihy. Videnie opísané v kapitolách 4-7 nadväzuje na ceremoniál kráľovského dvora – s ktorým polemizuje – a pripomína sláveniu kultu na česť cisára, ktorý sa vyhlasoval za Pána zeme a dejín. Kniha tak zjavne oponuje imperiálnemu kultu a chce ukázať, že pravým pánom dejín je Boh spolu so „zabitým Baránkom“ – t.j. ukrižovaným a zmŕtvychvstalým Kristom.

Na tróne – symbole moci – sedí osoba, charakterizovaná ako Sediaci. Vďaka rekvizitám a celej scenérii je pre čitateľa však jasné, že je to všemohúci Boh. Celá vízia opísaná v Zjv 4 má za úlohu pripraviť priebeh rozprávania v Zjv 5, kde je potrebné odpovedať na otázku, kto môže otvoriť knihu zapečatenú 7 pečaťami. Boh sediaci na tróne a obklopený postavami, ktoré symbolizujú jeho univerzálnu moc, drží v rukách zapečatenú knihu, ktorá symbolizuje Božie plány, do ktorých nemôže preniknúť každý. Nikto nedokáže odpečať týchto 7 pečatí a otvoriť knihu (5,3). Nasledujú chvíle plné očakávania a strachu, ba dokonca beznádeje, znázornené plačom Jána (v. 4). Hlas starca však upozorňuje, že v povel'konočnom období nie je miesto na plač, lebo „*Lev z Júdovho kmeňa, Koreň Dávidov*“ – teda mesiáš zvíťazil (v. 5).

V tejto situácii sa objavuje víťazný Baránok, akoby zabitý. V symbole baránka sa Ján odvoláva na Krista, skutočného paschálneho baránka a trpiaceho Sluhu Jahve (v aramejskom jazyku slovo *talja* znamená zároveň „baránka“ i „sluhu“), ktorý vzal na seba naše slabosti a dal nám svoju spásu (Iz 53,7). Kristus – baránok stojí pomedzi trónom a skupinou starcov (v. 6), plní teda úlohu prostredníka. Baránok prijíma knihu a zároveň tak dostáva vládu nad národmi a kontrolu nad osudom všetkých ľudí. V jeho prítomnosti začínajú prítomné postavy spievať pieseň slávnostnej intronizácie Baránka (v. 8-14), ktorý prijíma patričnú mu moc. Nespočetný zástup „z každého kmeňa, ľudu, jazyka a národa“ (v. 9) sa pripája k novej piesni oslobodenia, ospevujúcej úlohu Baránka v dejinách človeka. Druhá časť tejto piesne (v. 11-14) tvorí text dnešného liturgického čítania

Štruktúra

V ceremónii intronizácie (v. 8-15) sa prelínajú dva elementy: a) vymenovanie účastníkov slávnosti (v. 8.11.13a.14) a slová piesne (v. 9b-10.12.13a). Takto má ceremónia 7 základných častí: 1) úvod a prvý zoznam nebeských bytostí (v. 8-9a) ; 2) pieseň o oslobodení a novej zmluve uskutočnených Baránkom (v. 9b-10) ; 3) zoznam anjelov (v. 11); 4) intronizačný oslavný spev anjelov (v. 12); 5) zoznam nebeských i pozemských stvorení (13a); 6) doxológia (13b); 7) záverečná poklona Baránkovi (v. 14). V štruktúre si môžeme všimnúť postupne narastajúci zástup spievajúcich, od štyroch bytostí a dvadsiatich štyroch starcov, cez nespočetné množstvo anjelov, bytostí a starcov, až po všetky stvorenia na nebi i zemi. V samotnej piesni je najskôr zvýraznená hodnosť baránka, ktorý ako jediný môže prijať knihu a otvoriť ju, následne je uvedený dôvod, ktorým je jeho spásonosná smrť, vďaka ktorej ustanovil novú zmluvu so všetkými národmi (v. 10). Potom nasleduje ospievanie kráľovských atribútov baránka a zvelebenie jeho samého i Boha. V jeho prítomnosti začali prítomný spievať pieseň slávnostnej liturgie (v. 9-14). Druhá časť tejto piesne (v. 11-14) tvorí text dnešného liturgického čítania

Vysvetlenie textu

Veršom 11 sa začína anjelský spev. Na prvý pohľad sa zdá akoby sa pridali k starcom a živým bytostiam. No slová „*a videl som*“ (*kai eidon*) indikujú novú časť, anjelský chorál, ktorý sa odlišuje obsahom i cieľom. Vyjadrenie ich nespočetného množstva „desaťtisíce-desaťtisícov a tisíce-tisícov“ je výraznou alúziou na Dn 7,10, kde sa opisuje nespočítateľné množstvo nebeských bytostí slúžiacich Bohu. To nespočetné množstvo dodáva krásu a silu piesni a ešte viac zvýrazňuje majestátnosť a neporovnateľnosť. Títo anjeli sa zhromaždili „*okolo trónu*“ a vytvorili štvrtý kruh okolo neho (po dúhe, živých bytostiach a starcoch – porov. 4,3; 4,6). Ján nielenže vidí ale aj počuje hlas oslavovania, dokonca „*mohutný hlas*“ (v. 12), čo ešte viac zvýrazňuje silu a majestátnosť scény.

Samotná pieseň nadväzuje na predchádzajúce verše (5,6.9-10) a baránok je v nej oslovený ako „zabitý Baránok“ (*to arnion to esphagmenon*). Obetná smrť Baránka je viditeľne základom pre jeho hodnosť, a v celej knihe má za následok víťazstvo nad Zlým. Tak ako v 4,11, kde Boh bol „*hoden*“ (*aksios*) oslavy, teraz je rovnako tak povedané aj o Baránkovi. On je teraz hoden prijať (*labein*) sedmorakú chválu („*moc, bohatstvo a múdrosť, silu, česť, slávu a dobrorečenie*“). Sedemnásobná oslava výrazne nadväzuje na oslavovanie Boha v 7,12, líši sa len tým, že namiesto bohatstva je Bohu prisúdená vďaka, iné atribúty sú

identické. Tých sedem atribútov je možné rozdeliť na dve časti. Prvé štyri sú atribúty Krista – moc, bohatstvo, múdrosť, sila. Ďalšie tri atribúty jeho zvelebovania – česť, sláva a dobrorečenie. Prisudzované vlastnosti pripomínajú aklamácie atribútov blízkovýchodných panovníkov počas ich intronizácie, pričom týmto panovníkom často prislúchovala božská dôstojnosť.

Prvý atribút je **sila** (*dynamis*) a poukazuje na silu obetnej smrti baránka, ktorou zvíťazil na zlom (porov. 5,5; 12,11; 17,14). **Bohatstvo** (*plouton*) má polemický význam a je predstavený v protiklade k bohatstvu skazeného Babylonu (18,7). Jediným reálnym zdrojom pravého bohatstva je Kristus na rozdiel od pozemského pomínelného bohatstva Ríma. **Múdrosť** (*sofia*) je v Starom zákone často atribútom samotného Boha. V knihe Zjavenia múdrosť poukazuje na Bohom danú schopnosť interpretovať Božie plány (porov. 13,18; 17,9). **Moc** (*ischyn*) je paralelná k sile a tak vo forme inklúzie rámcuje štyri základné atribúty Božieho Baránka. V knihe Zjavenia je zvýraznená moc Boha a Krista v kontraste k drakovi, ktorý nebol dosť silný (12,8) a preto bol spolu so svojimi anjeli vyhodенý z neba. Tak je zvýraznená suveréna moc Boha na zlom.

Posledné tri atribúty označujú vlastnosti chvály, ktorá prináleží Baránkovi. **Česť** (*timē*) je paralelná so **slávou** (*doksa*), a v 4,11 označujú uctievanie Boha a v 5,13 česť a sláva patria spolu Bohu a Baránkovi. Tak je zvýraznená majestátnosť a božkosť Baránka, ktorému prislúcha také isté uctievanie ako Bohu. **Dobrorečenie** (*eulogia* – požehnanie, dobrorečenie) poukazuje na primárnu formu uctievania v Judaizme Ježišovho obdobia. V tomto vyjadrení je zároveň ukrytá viacvýznamovosť: Baránkovi patrí dobrorečenie / požehnanie, lebo on prináša požehnanie stvoreniu.

Následne vo v. 13-14 prinášajú úctu a zvelebenie Baránka i Boha všetky stvorenia (*pan ktisma*). Termín „*tvorstvo*“ zahŕňa nielen inteligentné stvorenia ale celé univerzum. Univerzálnosť úcty je zvýraznená poukázaním na celý priestor „*na nebi, na zemi, pod zemou, i na mori*“. Spomenutie mora ako posledného nezodpovedá kozmogonickým predstavám toho obdobia, ale je to spôsobené symbolizmom knihy, v ktorej more reprezentuje živly zla.

Samotný hymnus uctievania opakuje už spomínané atribúty. Zvýraznený je fakt, že uctievanie prináleží spolu Bohu i Baránkovi. To poukazuje na jednotu Boha a syna, ktorí spolu konajú v histórii a preto spolu zasluhujú na úctu.

Následovne v 5,14 štyri živé bytosti, ktoré spievali prvú doxológiu v 4,8 uzatvárajú toto uctievanie v 5,13. No dvojité *amen, amen* má nielen funkciu zakončenia ale potvrdenia všetkej patričnej chvály a úcty a vyjadruje definitívny súhlas so všetkými atribútmi pripísanými baránkovi. Uctievanie Baránka a Boha sa končí kultovou poklonou starcov.

Podnety k homílii

- V popaschálnom období Cirkvi nie je miesto na beznádej, pretože Kristus ako Baránok definitívne zvíťazil nad každým zlom.
- Boh spolu s veľkonočným Baránkom vládnu nad dejinami sveta a nie zlo.
- Pravé moc, bohatstvo, požehnanie majú zdroj v Kristovi nie v inštitúciách tohto sveta.
- Autentický postoj kresťana k Bohu a Baránkovi sa vyjadruje v jeho uctievaní a sláve.

[Autor: Branislav Kľuska]

EVANJELIUM*Evanjeliium podľa Jána – Jn 21, 1-19*

Ježiš pristúpil, vzal chlieb a dával im; podobne aj rybu

Ježiš sa znova zjavil učeníkom pri Tiberiadskom mori. A zjavil sa takto: Boli spolu Šimon Peter, Tomáš nazývaný Didymus, Natanael z Kány Galilejskej, Zebedejovi synovia a iní dvaja z jeho učeníkov. Šimon Peter im povedal: „Idem loviť ryby.“

Povedali mu: „Pôjdeme aj my s tebou.“ Išli a nastúpili na loď. Ale tej noci nechytli nič. Keď sa už rozodnilo, stál Ježiš na brehu; ale učeníci nevedeli, že je to Ježiš. A Ježiš sa ich opýtal: „Deti, máte niečo na jedenie?“

Odpovedali mu: „Nemáme.“

On im povedal: „Spustíte sieť z pravej strany lode a nájdete.“ Oni spustili a pre množstvo rýb ju už nevládali vytiahnuť.

Učeník, ktorého Ježiš miloval, povedal Petrovi: „To je Pán.“

Len čo Šimon Peter počul, že je to Pán, pripásal si šaty nebol totiž oblečený a skočil do mora. Ostatní učeníci prišli na lodi, lebo neboli ďaleko od brehu, len asi dvesto lakt'ov, a sieť s rybami ťahali za sebou.

Keď vystúpili na breh, videli rozloženú pahrebu a na nej položenú rybu a chlieb. Ježiš im povedal: „Doneste z rýb, čo ste teraz chytili!“ Šimon Peter šiel a vytiahol na breh sieť plnú veľkých rýb. Bolo ich stopäťdesiattri. A hoci ich bolo toľko, sieť sa nepretrhla.

Ježiš im povedal: „Pod'ťe jest'!“ A nik z učeníkov sa ho neodvážil spýtať: „Kto si?“, lebo vedeli, že je to Pán.

Ježiš pristúpil, vzal chlieb a dával im; podobne aj rybu.

To sa Ježiš učeníkom zjavil už tretí raz od svojho zmŕtvychvstania.

Keď sa najedli, Ježiš sa opýtal Šimona Petra: „Šimon, syn Jánov, miluješ ma väčšmi ako títo?“

Odpovedal mu: „Áno, Pane, ty vieš, že ťa mám rád.“

Ježiš mu povedal: „Pas moje baránky.“

Opýtal sa ho aj druhý raz: „Šimon, syn Jánov, miluješ ma?“

On mu odpovedal: „Áno, Pane, ty vieš, že ťa mám rád.“

Ježiš mu povedal: „Pas moje ovce!“

Pýtal sa ho tretí raz: „Šimon, syn Jánov, máš ma rád?“

Petra zarmútilo, že sa ho tretí raz spýtal: „Máš ma rád?“, a povedal mu: „Pane, ty vieš všetko, ty dobre vieš, že ťa mám rád.“

Ježiš mu povedal: „Pas moje ovce! Veru, veru, hovorím ti: Keď si bol mladší, sám si sa opásal a chodil si, kade si chcel. Ale keď zostarneš, vystrieš ruky, iný ťa opáše a povedie, kam nechceš.“ To povedal, aby naznačil, akou smrťou oslávi Boha. Ako to povedal, vyzval ho: „Pod' za mnou!“

Biblický komentár

Učenci dozrievajú vo viere v zmŕtvychvstalého Krista (Jn 21,1-19)

LITERÁRNY A TEMATICKÝ KONTEXT

Text dnešného nedeľného evanjelia predstavuje 21. kapitolu Evanjelia podľa Jána. Nasleduje ona po prvom zverejnení tejto knihy (20,30-31) a reprezentuje jej poslednú etapu redakcie. Je výsledkom zrelej úvahy Jánovej cirkevnej obce nad základným evanjeliovým posolstvom a snaží sa odpovedať na otázku, čo znamená Ježišova smrť a zmŕtvychvstanie pre spoločenstvo Cirkvi.

Podľa exegetov je 21. kapitola v mnohých prvkoch blízka synoptickej tradícii. Predstavuje scénu zázračného rybolovu, ktorá je známa z Lk 5,1-11, kde je však súčasťou rozprávania o povolani prvých učeníkov. Len zo synoptických evanjelií vieme, že rybárstvo bolo pôvodným povolaním niektorých učeníkov (Mk 1,16-20; Mt 4,18-22; Lk 5,1-11), v Evanjeliu podľa Jána sa to nespomína. Rovnako sa v Evanjeliu podľa Jána len v Jn 21,2 spomínajú Zebedejovi synovia a v iných kapitolách tohto evanjelia nie. No, v synoptických evanjeliách je toto pomenovanie dvoch bratov časté. Ježiš sa zjavuje učeníkom pri Tiberiadskom mori, čo zodpovedá synoptickej tradícii, podľa ktorej práve región Galilei je privilegovaným miestom ukázania sa vzkrieseného Krista (porov. Mk 16,7). Preto niektorí odborníci považujú túto kapitolu za bližšiu synoptickej než Jánovej tradícii. Zdá sa však, že redaktori evanjelia chceli prepojiť Jánovo s tromi synoptickými evanjeliami a podľa najnovších výskumov kanonického prístupu sa pokúsili vytvoriť nielenže záver Evanjelia podľa Jána, ale aj záver kompletnej kanonickej zbierky štyroch evanjelií.

Celé Evanjelium podľa Jána predstavuje sériu stretnutí sa ľudí s Ježišom, ktoré ich provokuje k odpovedi, k prijatiu Ježiša a jeho posolstva, alebo k jeho odmietnutiu (porov. napr. 1,35-51; 3,1-21; 4,1-26; 7,14-31; 9,1-41; 12,20-26; 20,1-18; 20,24-29). Záverečná kapitola evanjelia predstavuje stretnutie sa Zmŕtvychvstalého s učeníkmi, spomedzi ktorých dôležité miesto majú Peter a učeník, ktorého Ježiš miloval. Stretnutie sa zmŕtvychvstalého Ježiša s jeho učeníkmi vyžaduje i od nich zaujatie postoja, ktorý je kľúčový v procese dozrievania ich viery. Toto stretnutie je pre celé spoločenstvo Ježišových učeníkov, ktoré sa opiera o autoritu Petra – ako hlavy Cirkvi (porov. Jn 21,15-19) a autoritu milovaného učeníka, ako autora Evanjelia podľa Jána (porov. Jn 21,20-23.24-25).

Text analyzovanej kapitoly nadväzuje na predchádzajúce opisy zjavenia sa zmŕtvychvstalého Ježiša učeníkom. V prvom verši svätopisec zdôrazňuje, že „*Ježiš sa znovu ukázal učeníkom*“ (21,1), a neskôr uzatvára prvú scénu slovami, „*To sa Ježiš už tretí raz zjavil učeníkom, po tom ako vstal z mŕtvych*“ (21,14). Autor sa tak snaží ukázať, že Ježišovo zjavenie sa počas zázračného rybolovu nadväzuje na predchádzajúce zjavenia sa Zmŕtvychvstalého učeníkom vo večeradle (20,19-23.24-29), ba dokonca, že je ich istým zavŕšením. Mohli by sme však na druhej strane poukázať na to, že existuje isté napätie medzi týmito opismi zjavenia sa Ježiša. Ježiš sa podľa Jn 20 učeníkom zjavil už dvakrát a pred tým

Márii Magdaléne, Tomáša dokonca vyzýva k presvedčeniu sa, že je to naozaj on (20,24-29) a napriek tomu v Jn 21 učeníci – medzi ktorými je i Tomáš (porov. v. 2) – Ježiša nepoznávajú (v. 4). Svätopisec tak ukazuje, že spoločenstvu učeníkov niečo chýba, akoby tá prvotná Cirkev nebola ešte zrelá, keďže nedokáže spoznať zmŕtvychvstalého Ježiša.

Celá 21. kapitola pozostáva zo štyroch – na prvý pohľad voľne spojených – epizód (I. v. 1-14; II. v. 15-19; III. v. 20-23; IV. v. 24-25), z ktorých sú pre liturgické čítania vybrané prvé dve, eventuálne pre kratšiu formu len prvá epizóda. Významové a literárne prepojenia týchto textov sú však tak vážne, že ak chceme pochopiť jednu epizódu, musíme si ju prečítať v spojení s ďalšími epizódami a teda snažiť sa ju pochopiť v kontexte celej 21. kapitoly. Takto napríklad je viditeľné, že Jn 21 sa nesústreďuje len na popaschálne obdobie Cirkvi, ale prostredníctvom zmienok o smrti dvoch kľúčových postáv učeníkov – Petra (21,19) a milovaného učeníka (21,23) aj na obdobie poapoštolské.

ŠTRUKTÚRA

Prvá epizóda (21,1-14) je zarámovaná tematickou inklúziou: „*Ježiš sa znovu ukázal učeníkom*“ (21,1); „*To sa Ježiš už tretí raz zjavil učeníkom, po tom ako vstal z mŕtvych*“ (21,14). Táto inklúzia určuje kľúčovú tému celej epizódy – zjavenie sa zmŕtvychvstalého Ježiša. To čo je rozhodujúce pre život popaschálneho spoločenstva učeníkov je Kristofánia. Rozpoznanie a prijatie Zmŕtvychvstalého je kľúčové pre dorastanie vo viere.

Exegéti obyčajne delia rozprávanie Jn 21,1-14 na **dve časti: I. rybolov (vv. 1-8); II. hostina (vv. 9-14)**. Týmto dvom častiam zodpovedá zmena miesta, prvá časť sa uskutočňuje na jazere a druhá na jeho brehu. Podľa naratívnych kritérií môžeme tieto dve časti rozdeliť na ďalšie scény. Prvá scéna (vv. 1-3) sa uskutočňuje v noci, kedy sa uskutočňuje nevydarený rybolov. Druhá scéna (vv. 4-6) sa deje na úsvite. Objavuje sa nová postava – Ježiš, ktorého učeníci nepoznajú. Keď On prichádza, radikálne sa mení situácia, učeníci lovia obrovské množstvo rýb. Tretia scéna (vv. 7-8) opisuje reakcie učeníkov (milovaného učeníka, Petra a ďalších učeníkov). Druhá časť opisuje hostinu Ježiša s učeníkmi. Podľa kritéria slovies pohybu môžeme rozdeliť nasledovné scény: vv. 9-10 – stretnutie s Ježišom na brehu (v. 9: učeníci „vystúpili na breh“); v. 11 – Peter vytáha sieť s rybami („Šimon Peter šiel“); v. 12. Ježiš pozýva učeníkov k jedlu („Podťe jesť“); v. 13 – hostina s Ježišom („Ježiš pristúpil“). Na naratívnej úrovni si môžeme všimnúť dve zmeny: I. od nevydareného po bohatý rybolov (t.j. od bezmocnosti po silu spoločenstva učeníkov); II. od nepoznania po poznanie Ježiša. Obidve tieto zmeny zobrazujú dynamiku narácie opisujúcu rozvoj popaschálneho spoločenstva Cirkvi.

Druhú epizódu (21,15-19), tvorí dialóg Ježiša s Petrom. Dialóg je vovedený stručným naratívnym úvodom (v. 15a) a vytvorený tromi otázkami Ježiša (v. 15b.16a.17a) a tromi odpoveďami Šimona Petra (v.15c.16b.17c). S iniciatívou vychádza sám Ježiš a zároveň on i uzatvára dialóg s Petrom, keď vo výpovedi – ktorá má charakter zjavujúcej reči (porov. formulu „*Amen, amen, hovorím Ti*“ – v. 18) – predpovedá Petrov osud. Celý dialóg je uzatvorený imperatívom, „*Nasleduj ma!*“. Z pragmatického hľadiska je dôraz položený práve na tejto záverečnej výzve Ježiša.

VYSVETLENIE

Evanjelium podľa Jána bolo Cirkevnými Otcami nazývané duchovným evanjeliom, okrem iného aj preto, že slová a fakty v evanjeliu majú hlbší, symbolický a duchovný význam. V komentovanej 21. kapitole takýto význam majú čas a miesto uskutočnených udalostí. Dej sa uskutočňuje pri **Tiberiadskom mori** (21,2), ktoré v synoptických evanjeliách je miestom povolania Ježišových učeníkov a regiónom, kde účinkoval počas pozemského života. V Evanjeliu podľa Jána je to miesto, kde Ježiš zázračne rozmnožil chlieb a chodil po vodnej hladine. Viacero elementov – nepoznanie Ježiša, hostina, ryby, Petrov rozhovor s Ježišom – spája tieto dve narácie a umožňuje tak vnímať rozprávanie o zjavení sa zmŕtvychvstalého v eucharistickom svetle. V popaschálnom a popapoštolskom období je práve eucharistia miestom osobného stretnutia sa so vzkrieseným Kristom, priestorom jeho poznávania.

Čo sa týka času, autor evanjelia neupresňuje, koľko dní po zmŕtvychvstaní sa Ježiš zjavil pri Tiberiadskom mori, ale uvádza dva časové údaje. Neúspešný rybolov učeníkov sa uskutočnil v **nocí** (*en ekeinē; tē; nykti* - 21,3), zatiaľ čo Ježiš prichádza **na úsvite** (*prōia* – v. 4). Ježišov príchod oddeľuje noc odo dňa. Noc a úsvit majú zároveň symbolickú hodnotu v evanjeliu. Noc je symbolom odmietnutia, neprijatia Ježiša, nedostatočnej viery (porov. Jn 3,2; 9,4; 11,10; 13,30; 19,39) a úsvit je časom zmŕtvychvstania Ježiša (porov. 20,1n). Svätopisec tak ukazuje, že spolu s príchodom zmŕtvychvstalého Ježiša je odohnaná noc, do temnoty ktorej sú ponorení učenici. Hoci noc bola obyčajne skutočným časom rybolovu (aby sa ráno mohli ryby predať), v tomto prípade je to noc neúspechu učeníkov. Noc symbolizuje čas konania bez Boha, keď človek vlastnými silami nedokáže nič urobiť. Až ukázanie sa Ježiša na úsvite vovádza nový deň, nový čas a učeníkov vyvádza zo situácie bezplodného úsilia.

Úvodný verš perikopy má funkciu jej titulu. Autor dáva čitateľovi kľúč k správne chápaniu celej udalosti, pri ktorej nejde primárne o zázračný rybolov, ale o zjavenie identity Ježiša. Sloveso „zjaviť sa“ (gr. *faneroō*) v Evanjeliu podľa Jána nie je vyhradené výlučne na pomenovanie zjavenia sa zmŕtvychvstalého, ale podobne ako v 2,11; 3,21; 9,3; 17,6 znamená viditeľnú manifestáciu spásnej pravdy, ktorá je však viditeľná len očami viery. Adresátni zjavenia je sedem učeníkov.

Toto symbolické číslo môže poukazovať na plnosť spoločenstva, teda na všetkých učeníkov Ježiša. Zároveň si však môžeme všimnúť, že medzi nimi sú vymenovaní Natanael, ktorý v Ježišovi na samom počiatku jeho verejného účinkovania spoznáva „*Božieho Syna, Kráľa Izraela*“ (1,4), ako i Tomáš, ktorý vyznáva zoči-voči zmŕtvychvstalému Kristovi „*Pán môj a Boh môj*“ (20,28). Autor tak zvyrazňuje, že pravá podstata učeníka spočíva v spoznaní Ježiša a v podaní o ňom svedectva. K tomu sú pozvaní aj iní učenici – Peter, Zebedejovi synovia i dvaja nepomenovaní učenici, ktorých anonymnosť nám umožňuje stotožniť sa s nimi.

Fakt, že učenici po tom, ako sa im zjavil Kristus a v moci Ducha im odovzdal misiu odpúšťania hriechov (porov. 20,19-23), idú chytať ryby, sa môže zdať na prvý pohľad zvláštne. Samotný rybolov má však pre autora symbolickú funkciu a symbolizuje evanjelizačnú a misijnú činnosť. Na druhej strane však ukazuje taktiež, že zmŕtvychvstalý sa zjavuje nielen v zhromaždení učeníkov, teda v zhromaždení Cirkvi (porov. Jn 20), ale i v každodennej práci, pri vykonávaní profesie.

Pritom však evanjelista zvyrazňuje, že učeníci boli neúspešní. Po Veľkej noci sú totiž diela učeníkov a ich zhromaždenie bez prítomnosti Zmŕtvychvstalého neúspešné a jalové. To všetko sa začína meniť s príchodom nového dňa a samotného Ježiša, ktorý však zostáva nerozpoznaný. Zmena situácia nastáva, keď s iniciatívou prichádza Ježiš, ktorý žiada od učeníkov, niečo na jedenie. Pokrm, ktorý si Ježiš pýta, je v gréckom originálnom texte nazvané *profagion*. Toto slovo pomenúva jedlo, ktoré sa je spolu s chlebom (obvyčajne ryba). Nie je to teda základné jedlo, ale niečo viac. A toto „viac“ učeníkom chýba. Svätopisec tak zobrazuje spoločenstvo Cirkvi v nedokonalosti. Ježiš im vtedy vydáva pokyn, ktorý učeníci veľmi škrupulátne vykonávajú a lovia tak veľké množstvo rýb, že nemôžu vytiahnuť sieť a to aj napriek tomu, že boli stále ešte blízko brehu (porov. v. 8), čo nebolo najvhodnejšie miesto na lov rýb. Bezmocnosť učeníkov a ich plané úsilie sa končia vďaka prítomnosti Ježiša. Vidieť tu silné zvyraznenie pravdy, ktorú Ježiš vyjadril v alegórii o viniči a ratolestiach: „Bezo mňa nemôžete nič urobiť“ (Jn 15,5). Na dôvetok, keď dáva zmŕtvychvstalý Kristu, nedá len toľko, koľko potrebujeme, ale dokonca nadbytok.

Vďaka bohatému rybolovu spoznáva milovaný učeník Ježiša. Uvedomuje si, že nikto iný, len Ježiš môže tak výrazne zmeniť úsilie učeníkov a dať im novú silu. Neznámu osobu identifikuje ako „Pána“ (kyrios). Tento božský titul sa už skôr objavil v ústach Márie Magdalény (20,18), učeníkov (20,25) a Tomáša (20,28), ktorý takto vyjadrili svoju vieru v božstvo Ježiša. Milovaný učeník o svojom poznaní hovorí Petrovi. V Evanjeliu podľa Jána títo dvaja učeníci často vystupujú spolu a milovaný učeník plní vo vzťahu k Petrovi istú rolu sprievodcu, svedka, tlmočníka (porov. 13,23-25; 18,5-6; 19,25-27; 20,4-5).

Zmena, ktorá sa uskutočňuje v prípade Petra je opísaná v jeho okamžitej reakcii na svedectvo druhého učeníka. Petra už nič viac nezaujíma, len chce byť opäť s Pánom. Pozostalí učeníci prichádza s ulovenými rybami na loďke k brehu. Evanjelista nepíše, že na brehu uvideli Ježiša, ale „pahrebu“ a „rybu a chlieb“ (v. 10). Slovo na pomenovanie pahreby, gr. *anthrakia*, sa nevyskytuje v iných knihách Nového zákona, len dva krát v Evanjeliu podľa Jána, vždy v spojení s Petrom. V texte 18,18 je tento termín použitý v kontexte Petrovho zapretia. Prvýkrát teda pahreba je rozpálená v temnej noci zrady, nepriateľstva a zapretia, druhýkrát teraz na brehu mora, na úsvite nového dňa a Peter tu má možnosť rehabilitácie a vyznania lásky. Ďalší fakt, ktorý si môžeme všimnúť, je ten, že jedlo, ktoré pripravil Ježiš pre učeníkov nepochádza z ich lovu, ale od samého Ježiša. Chlieb a ryba pritom pripomínajú výrazne zázračné nakŕmenie zástupu ľudí, ktoré sa taktiež uskutočnilo pri Tiberiadskom jazere (kap. 6).

Ježiš vydáva učeníkom pokyn, aby k jeho jedlu doložili aj z rýb, ktoré ulovili. Učeníci majú teda doložiť k daru Ježiša niečo zo svojho úsilia. Cirkev má možnosť dopĺňať Kristovo dielo. Tento pokyn plní Peter, ktorí sám priťahuje na breh sieť. Táto činnosť má symbolický význam a odkazuje na misijné úsilie. Dokazuje to použitie gr. slovesa *hēlkō* (vytiahnuť, pritiahnuť), ktoré je použité v Ježišových slovách, že keď „bude vyzdvihnutý zo zeme, všetkých pritiahne k sebe“ (12,32). Po zmŕtvychvstaní Ježiš to robí prostredníctvom misijnej služby svojich učeníkov. Táto misia má univerzálny rozmer, čoho obrazom je „sieť plná veľkých rýb. Bolo ich stopäťdesiattri. A hoci ich bolo toľko, sieť sa nepretrhla“ (Jn 21,11). Komentátori stále diskutujú nad symbolikou čísla 153, zdá sa však, že poukazuje ona na univerzálny rozmer misie učeníkov, ktorej adresátmi sú všetci ľudia. Podľa gematrického vysvetlenia hodnotu 153 má hebrejské slovo *qahal*, ktoré sa prekladá gréckym *ekklēsia* alebo

synagoge. Takto sieť plná rýb je symbolom zhromaždenia veriacich, teda Cirkvi, do ktorej sú pozvaní všetci. Čo viac, toto spoločenstvo nie je rozdelené spormi, pretože jej celistvosť symbolizuje sieť, ktorá sa napriek veľkému množstvu rýb neroztrhla (porov. gr. *schizō* vo v. 11 a pod. m. *schisma* v 7,43; 9,16; 10,19).

Jednota spoločenstva učeníkov je budovaná Ježišom, ktorý pozýva k spoločnému jedlu, ktoré je pripomienkou na eucharistickú hostinu. Ježiš „vzal chlieb a dával“ učeníkom (21,13). Ježiš tak zároveň zotiera ich neistotu, ich bázeň a nesmelosť opýtať sa: „Kto si ty?“ (v. 12). Ježišova identita je teda odhalená prostredníctvom svedectva učeníka a eucharistickej hostine. To sú dve základné cesty k poznávaniu zmŕtvychvstalého Krista – svedectvo Cirkvi (iných veriacich) a slávenie eucharistie.

Po skončení spoločnej hostie na scéne rozprávania zostáva len Peter spolu s Ježišom. Ježiš opäť preberá iniciatívu a obracia sa na Petra s otázkou. Trojitá otázka Ježiša adresovaná Petrovi je úmerná trojitému zapretiu Ježiša Petrom (Jn 18,15-27). Tento dialóg teda môžeme uznať za istú formu rehabilitácie Petra. Prostredníctvom tohto dialógu dochádza k novému povolaniu Petra, na čo poukazujú dva formálne prvky. Po prvé, len tu (21,15) a v scéne povolania (1,42) Peter je oslovený Ježišom svojim židovským menom „Šimon, Syn Jána“. Na iných miestach Evanjelia podľa Jána sa vždy objavuje meno Peter. Po druhé, Ježiš svoj dialóg s Petrom uzatvára výzvou povolania: „Nasleduj ma“ (21,19; porov. v. 22).

V prvej otázke sa Ježiš pýta: „Miluješ ma väčšmi ako títo?“ (v. 15). Znamenalo by to, že Ježiš očakáva od Petra väčšiu lásku než od iných učeníkov. No gr. slovné spojenie *pleon touōn* nachádzajúce sa v otázke môžeme preložiť nielen ako „väčšmi ako títo“ ale aj „viac ako to“. V kontexte rybolovu – vlastnej profesie Petra – sa Ježiš pýta, či ho miluje viac než svoje pôvodné povolanie, svoj každodenný život.

Petrov kladná odpoveď je plná pokory a na rozdiel od sebavedomého uisťovania o svojej lojálnosti vo večeradle (13,37), Peter vo svojom potvrdení sa neodvoláva na seba, ale na Pánovo poznanie („Ty vieš“). Je to uznanie Ježiša, ako toho, kto pozná všetko, vnútro človeka. Už na počiatku evanjelia svätopisec zvýrazňuje, že Ježiš „poznal každého“ a „vedel, čo je v človeku“ (Jn 2,24-25). Slová Petra sú echom na slová učeníkov z Poslednej večere: „teraz vieme, že všetko vieš“ (16,30). Peter sa presvedčil o tom, keď sa naplnila Ježišova predpoveď, že ho Peter trikrát zaprie (13,37-38). Ježiš vie všetko o Petrovi, pozná nielen jeho slabosti, ale aj jeho lásky pripravenú k obeti.

Ježiš je skutočným dobrým pastierom, ktorý pozná „svoje ovce“ (10,15) a teraz Petrovi v odpovedi na jeho uistenie o láske poveruje túto službu. Zároveň však Petrovi dáva na vedomie, že ovčinec – spoločenstvo veriacich – stále patrí jemu ako dobrému pastierovi, preto používa privlastňovacie zámeno „moje“ – „moje baránky“, „moje ovce“. Peter si musí byť stále vedomý, že nie je pastierom vo vlastnom ovčinci, ale v ovčinci Pána. Preto sa nemôže správať ako vlastník, ktoré mu ide o vlastný zisk, ale ako skutočný dobrý pastier, ktorému záleží na jeho baránkoch a preto musí byť pripravený dokonca za ne položiť svoj život (porov. 10,11).

Na tento element obety poukazujú použité grécke slovesá *agapaō* a *fileō* označujúce akt lásky. Keď sa Ježiš pýta na jeho lásku používa v prvých dvoch otázkach sloveso *agapaō*, Peter v odpovedi sloveso *fileō* (v. 15,16). V tretej otázke však Ježiš mení svoju výpoveď a tiež používa sloveso *fileō*. Význam týchto slovičiek pomáha pochopiť Ježišova výpoveď vo večeradle: „Nik nemá väčšiu lásku (*agapē*) ako ten, kto položí svoj život za svojich priateľov

(*philoí*) (Jn 15,13)“. Sloveso *fileō* teda indikuje lásku pripravenú položiť život za priateľa. Keď Ježiš vo svojej tretej otázke mení sloveso a používa teraz *fileō*, chce sa uistiť, či si je Peter vedomý, akú lásku vyznáva. Peter vyznáva aj tretíkrát svoju lásku tým istým slovesom potvrdzujúc pripravenosť položenía svojho života za Ježiša, ktorého miluje viac než všetko iné, no i za spoločenstvo Cirkvi, ktoré mu bolo zverené.

V slávnostnej výpovedi Ježiš potvrdzuje, že Petrova premena, jeho dozretie v láske i rehabilitácia, sa uskutočnili a preto teraz je skutočne pripravený nasledovať Ježiša dokonca aj v násilnej mučeníckej smrti, ktorú Ježiš predpovedá. Pre Veľkou nocou ešte nebol pripravený, teraz už ale je. On však nebude určovať svoju cestu, ale iní, ktorí ho zajmú a povedú aj tam, kam by nechcel. Predpoveď smrti Petra v momente poslednej redakcie evanjelia už bolo faktom. Vystretie rúk nadväzuje na smrť na krížu, na ktorom podľa rannokresťanskej tradície Peter zomrel.

Záverečná výzva: „*Pod' za mnou*“ (v. 19) má presne v logike Jánovho štýlu viacvýznamový charakter, neznamená len sprevádzanie Ježiša ako učiteľa v prítomnosti, ale aj jeho nasledovanie v budúcnosti, kráčanie jeho cestou, prijatie jeho logiky života za svoje, to znamená nasledovanie aj na kríž.

Podnety pre homíliu

- Poveľkonočné spoločenstvo veriacich je neustále v procese dozrievania viery.
- V situácii „temnej noci“, krízy Cirkvev potrebuje nanovo stretnúť zmŕtvychvstalého Krista.
- Úsilie spoločenstva Ježišových učeníkov (Cirkvi) bez spojenia so vzkrieseným Kristom je neplodné a jalové.
- Kristus pozýva učeníkov k rybolovu, evanjelizácii a misii, ktorou priťahujeme v sieti Cirkvi všetkých ku Kristovi.
- Vzkrieseného Krista spoznáваме a stretávame vďaka svedectvu iných a v eucharistii.
- Cirkvi sú daní pastieri, ktorých zodpovednosť je veľká a tomu má byť úmerná i ich láska ku Kristovi.
- Cirkvev (ovčinec) je len Kristova a nie pastierov, tým je len zverená služba.
- Zodpovednosť za Cirkvev si vyžaduje nasledovanie Krista a to i v obeti vlastného života.

[Autor: Branislav Kľuska]

Zostavili: sr. Fides Iveta Strenková - Branislav Kľuska